

Rezumat

Prima secțiune a acestei lucrări prezintă direcțiile de cercetare și rezultatele originale obținute, folosind și indicând principalele publicații care pe parcursul anilor au analizat, demonstrat și indicat noi tendințe și perspective inovatoare în ceea ce privește procesul reamintirii trecutului. Cea de-a doua secțiune trece în revistă planul carierei în termeni de: (a) Cercetări și rezultate; (b) Cercetări în desfășurare, direcții și rezultate preconizate; (c) Principale obiective de dezvoltare a carierei; în timp ce a treia secțiune indică principalele referințe bibliografice utilizate. Trei mari direcții de cercetare au fost explorate: (a) Rememorarea trecutului în Europa Centrală și de Est; (b) Memoria recuperativă în România; și (c) Povestiri de viață și narațiuni ale femeilor. Rememorarea trecutului și identitatea culturală în Europa Centrală și de Est au fost analizate în conexiune cu formele narrative specifice, indicând totodată și punctele de intersecție dintre studiile dedicate memoriei, traumei și scrierilor de viață. Pornind de la ideea că memoria colectivă este un concept teoretic care trebuie concretizat și materializat (Neiger et al. 2011), cercetarea efectuată pe parcursul anilor s-a bazat pe diferite și variate analize ale modalităților în care memoria și reamintirea operează, și a revizuit formele memoriei în contextul specific al societății postcomuniste în spațiul Europei Centrale și de Est. Pe baza literaturii rezultate în domeniul studiilor dedicate memoriei și a teoriilor și conceptelor asociate, diferite metode de rememorare a trecutului și medii au fost folosite, de la istorie orală la manifestări culturale și instituții istorice.

Interesul pentru studiile dedicate memoriei a fost susținut de diferitele narațiuni asociate încercărilor personale și a celor colective de a media între istorii oficiale, acceptate la nivel instituțional, și narațiuni alternative privind trecutul, între datoria și apelul pentru reamintirea trecutului - implicând adesea și nevoia de a face față unui trecut traumatic sau rușinos - și dorința de a privi spre viitor într-o notă pozitivă. De aceea, prin cercetările mele am încercat să ofer o perspectivă deopotrivă amplă și detaliată asupra fenomenelor rezultate la intersecția dintre politici ale memoriei și povestiri de viață, arătând cum diferite mecanisme mnemonice sunt folosite pentru a defini și crea narațiunile vieții încorporate în contextul socio-cultural al societății postcomuniste în spațiul Europei Centrale și de Est. Unul dintre principalele argumente care au susținut cercetările desfășurate a fost acela că formele narrative permit o înțelegere multifacetată a trecutului și a evenimentelor din trecut. Pentru o mare parte a populației din Europa Centrală și de Est memoria colectivă include episoade traumatice, a căror analiză din perspectiva procesului înțelegerii și acceptării trecutului, trebuie să includă perspective multiple, reunind narațiunile victimelor cu cele ale celor care au deținut și abuzat de puterea lor. În studiile mele am argumentat că aceste elemente traumatizante și cu efecte de lungă durată au influențat considerabil generațiile care nu au fost implicate direct – transmiterea intergenerațională (Reulecke 2010; Schwab 2012) – și într-o formă diferită au fost transmise transgenerațional, alături de forme și manifestări ale vinei morale. Memoria colectivă trebuie să includă aceste memorii traumatice într-o formă narativă care să fie construită cu scopul clar de a înțelege multidimensional evenimentele traumatice din trecut și de a le integra în discursul public al memoriei, în ciuda naturii lor care ar putea să zdruncine vechile istorii oficiale privind un eveniment sau altul.

În cercetările mele am susținut ideea că narațiunile alternative, bazate pe memorii alternative, pot deveni vocea minorităților opresate în trecut și pot exprima memorii supresate privind diferite traume, incluzând traumele naționale - precum deportarea coordonată de puterea

sovietică - oferind acces la o gamă largă și variată de reprezentări ale trecutului. Am argumentat că literatura, alături de alte forme culturale, are un rol important în procesul cunoașterii și procesării trecutului, atât la nivelul mărturiilor trecutului - autobiografii și memorii descriind evenimentele trecute și efectele lor asupra structurii personale și sociale -, cât și prin mijloacele configurării și reconfigurării literare a trecutului, mediind înțelegerea unui trecut traumatizant (Erll and Rigney 2009). În studiile mele recente am urmărit ideea unei memorii în dialog și a eforturilor necesare pentru crearea unui spațiu mnemonic dedicat cunoașterii trecutului în forma dialogului dintre narațiuni și memorii diferite, chiar și contradictorii. Astfel, am argumentat că autorii pot folosi experiențele traumatiche, cunoașterea traumei și conexiunile stabilite atât pentru procesarea traumelor individuale, transmise la nivel (inter)generațional, cât și a celor colective. Mai mult, pot astfel să atingă problema lipsei dialogului (inter)generațional și să indice diferite medii care pot fi folosite pentru a crea și accesa diferite registre ale memoriei și pentru a crea conexiuni, în special atunci când transmiterea memoriei și cunoașterii trecutului este deficitară. De asemenea, am analizat memoria istoriilor traumatiche oferind o atenție deosebită modalității în care trauma și atrocitățile din trecut sunt mediate și remediate în cultură, inclusiv în literatura pentru copii și adolescenți. Prin studiile mele, am interogat capacitatea formelor culturale de a media înțelegerea nedreptăților și atrocităților din trecut și de a genera un discurs al memoriei adaptat tinerilor cititori. Interesul meu în mecanismele culturale și instrumentele utilizate pentru procesarea trecutului și medierea înțelegerii lui, în mod special când trauma este prezentă, a determinat explorarea detaliată a capacității narațiunilor individuale și colective de a (re)media trecutul și memoriile conflictuale.

Analizând îndeaproape și propunând conceptul de memorie recuperativă pentru contextul României postcomuniste am explorat câteva subiecte interconectate: procesarea trecutului comunist în termeni de politici ale memoriei, conexiunile și intersecțiile dintre povestirile vieții și reamintirea trecutului comunist, istorii orale și lucrări de memorialistică, diferențe de gen în termeni de includere a narațiunilor femeilor în discursul public al memoriei, memorii alternative, precum și diferențele generaționale în povestirea trecutului (traumă și nostalgie). Diferite forme și medii au fost analizate pentru a oferi o descriere detaliată a acestui proces care include narațiuni și forme culturale de procesare a trecutului, indicând un portret complex a narațiunilor personale și colective și luând în calcul trauma și nostalgia privind trecutul comunist. Analiza narațiunilor literare asociate trecutului comunist a fost suplimentată folosind drept obiect de studiu maniera în care fragmentele memoriei sunt prelucrate în cultură pentru a oferi o perspectivă comprehensivă asupra trecutului. Narațiunile trecutului au fost create și în anumite cazuri recreate în diferite forme artistice prin utilizarea unor fragmente din amintirile traumatiche, reinterpretând evenimente trecute sau prin axarea doar pe evenimente istorice păstrate în memoria colectivă. Analizând conexiunile dintre discursul public al memoriei și narațiunile și amintirile personale, cercetările mele au adus în discuție categoria copiilor și adolescenților și includerea acestui tip de memorie și proiecții asupra trecutului în aria studiilor dedicate memoriei. Aceste cercetări au indicat relația complexă dintre reamintirea copilăriei și reamintirea comunismului, una care relevă atitudinea autorilor în ceea ce privește trecutul și demonstrează că în lucrările literare adesea personajul copil are o atitudine și o reacție subversivă la adresa regimului politic, demonstrând angajamentul critic al autorilor față de trecut. Această direcție de cercetare a fost folosită și pentru analiza scrierilor autobiografice care rememorează adolescența și tinerețea în comunism. Pe baza principalelor reprezentări și temelor structurale, analiza a indicat narativizarea unei memorii generaționale, incluzând câteva linii majore în jurul cărora conflictele generaționale apar. O legătură semnificativă între nostalgie și suvenirurile asociate

perioadei comuniste a fost de asemenea identificată. Producțiile cinematografice au reprezentat un alt mediu ales pentru analizele efectuate, și cel puțin două dintre lucrările mele s-au centrat pe modalitatea în care filmele pot explora și (re)media trecutul comunist, și nu numai, nuanțând și oferind noi sensuri procesului de înțelegere și procesare a trecutului. Prin studiile efectuate, am demonstrat că reprezentările cinematografice privind trecutul, chiar dacă în mod indirect, invită privitorul să se gândească și să procese vina și reponsabilitatea personală și colectivă. Interesul meu a fost deopotrivă să consolidez cercetarea privind procesul de înțelegere și acceptare a trecutului și să extind această cercetare prin analiza altor perioade de timp, memorii și comunități, într-o formă dialogică. De aceea, cercetările și eforturile mele s-au extins spre alte noi subdirecții, descoperind narațiuni alternative și instrumente noi de explorare a reamintirii și analizând memorii suprimate, neglijate pentru o lungă perioadă de timp.

Modalitatea în care discursul public al memoriei este construit și reconstruit a fost mai departe analizat într-un studiu dedicat schimbărilor și încercărilor la care este supusă narațiunea colectivă actuală privind trecutul comunist. Luând în calcul domeniul memoriei colective anti-totalitare care capătă o tot mai mare anvergură, cercetarea aceasta a analizat interacțiunile dintre memoria arhivei autobiografice și discursul public al memoriei. Punând sub semnul întrebării apelul public pentru stabilirea unei istorii “adevărate” a comunismului, cercetarea a demonstrat linii de similaritate, dar și de opoziție între discursul public al memoriei și memoria și reprezentarea asupra trecutului exprimate de oamenii obișnuiți activi online. În timp ce intersecțiile dintre arhiva autobiografică și discursul public al memoriei arată o dominație a narațiunilor victimizării și eroismului colectiv, comentariile online asociate arhivei autobiografice indică atât continuitatea cu aceste narațiuni, cât și o (re)prelucrare a arhivei autobiografice în termeni de adevăr și autenticitate. Conceptul de “adevărata eroină” denotă a contextualizare a arhivei autobiografice răspunzând realității politice, sociale și economice, în special în termeni de dezamăgire generală față de clasa politică și de nedreptate.

Cea de-a treia direcție de cercetare a fost amplu explorată în special în cartea *Women's Life Writing in Post-Communist Romania* publicată în 2022 în seria Media and Cultural Memory de către Walter De Gruyter. Cartea analizează modalitatea în care femeile folosesc scrierile autobiografice ca pe o modalitate de exprimare a procesului de înțelegere și procesare a trecutului. În această carte am reflectat asupra conexiunilor dintre sine și privat și am propus conceptul de “sine privat” pentru a desemna acele forme private care au fost dezvoltate în mod conștient atunci când legătura dintre sine și mediul privat este afectată de relațiile de putere, în acest specific caz în timpul și ca urmare a regimului comunist din România. “Sinele privat” desemnează un regim al nivelului privat creat la nivel individual, imaginat și construit prin acte specifice, în ciuda încercărilor și eforturilor regimurilor abuzive de putere de a controla diferite aspecte private ale vieții, demonstrând un nivel ridicat al voinței și acțiunii individuale. În cadrul acestei cărți am analizat “sinele privat” în termeni de povestire a sinelui, exprimare a sinelui și reflecții ale autorilor asupra manierei și măsurii în care propriile narațiuni autobiografice au fost formate și modificate de către regimul politic. Cartea examinează impactul regimului comunist asupra publicațiilor autobiografice publicate de către autori femei în perioada postcomunistă (1990 –2020), deși oferă exemple și din literatura carcerală scrisă și publicată de cei care au emigrat în timpul regimului. Diferite forme de acțiune exprimate în scrierile autobiografice au fost investigate în contextul studiilor dedicate memoriei și povestirilor vieții. Punctul de pornire creat în jurul conexiunilor descoperite între narațiunea sinelui și evenimente semnificative a oferit date importante pentru analiza regimului privat și a formelor de acțiune care rezultă din interacțiunea dintre individ și regimuri de putere abuzive.